

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni A. S. (1) wniosła o stwierdzenie: że spadek po I. S. (1) z domu Z., zmarłej w dniu 2 marca 2005 r. w W. ostatnio stale zamieszkałej w W. przy ul. (...) lok. 75 nabyli na podstawie ustawy: mąż J. S. (1), córka A. S. (2) z domu S. i syn K. S. każdy w 1/3 części spadku oraz że spadek po J. S. (1), zmarłym w dniu 30 czerwca 2012 r. w P., ostatnio stale zamieszkałym w W. przy ul. (...) lok. 75 nabyła na podstawie testamentu córka A. S. (1).

W uzasadnieniu wskazano, iż w dniu 2 marca 2005 r. zmarła I. S. (2), która w chwili śmierci była zamężna z J. S. (1). Z małżeństwa tego pochodzi dwoje dzieci: A. S. (1) oraz K. S.. Spadkobierczyni nie miała dzieci pozamałżeńskich ani przysposobionych. Nie pozostawiła testamentu. W skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne. Nikt ze spadkobierców nie złożył oświadczenia o przyjęciu spadku i odrzuceniu spadku. Żaden z nich nie został wyłączony od dziedziczenia tak, jakby nie dożył spadku. W dniu 20 listopada 2006 r. zmarł K. S., ostatnio zamieszkały przy ul. (...) lok. 18 pozostawiając żonę J. S. (2) zd. Ż. i córkę J. K. zd. S.. Notariusz M. W. aktem z dnia 10 sierpnia 2011 r. zarejestrowanym pod nr Rep. A 11721/2011 dokonała poświadczenia dziedziczenia po K. S. na rzecz żony J. S. (2) i córki J. K.. Dnia 30 czerwca 2012 r. zmarł J. S. (1). W chwili śmierci był wdowcem. Miał dwoje dzieci: A. S. (1) oraz K. S. zmarłego w dniu 20 listopada 2006 r., który pozostawił żonę i córkę. Spadkobierca nie miał dzieci pozamałżeńskich ani przysposobionych. W skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne. Sporządził testament holograficzny, w którym rozrządził na wypadek śmierci swoim majątkiem w postaci mieszkania przy ul. (...) przekazując je swojej córce A. S. (2) z domu S.. Testament nie został opatrzony datą, jednak zdaniem wnioskodawczyni brak daty nie pociąga za sobą nieważności testamentu własnoręcznego (k. 1- 3).

W odpowiedzi na wniosek J. S. (2) i J. K. przychyliły się do wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po I. S. (2), odnośnie zaś wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po J. S. (1) wniosły o jego nabycie na podstawie ustawy przez córkę A. S. (1) oraz wnuczkę J. K. (k. 45- 46).

Postanowieniem częściowym z dnia 8 maja 2014 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy- Mokotowa w W. w sprawie o sygn. akt XVI Ns 965/13 stwierdził, że spadek po I. S. (2), zmarłej w dniu 2 marca 2005 r. w W., ostatnio stale zamieszkałej w W. przy ul. (...) lok. 75 nabyli na podstawie ustawy: mąż J. S. (1), córka A. S. (2) z domu S. i syn K. S. każdy w 1/3 części spadku (k. 63).

Postanowieniem z dnia 12 września 2014 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy- Mokotowa w W. w sprawie o sygn. akt XVI Ns 965/13 stwierdził swą niewłaściwość miejscową i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Piasecznie (k. 83).

Na rozprawie w dniu 8 grudnia 2015 r. strony podtrzymały dotychczasowe stanowiska w sprawie (k. 216).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

J. S. (1) zmarł w dniu 30 czerwca 2012 r. w P.. Przed śmiercią ostatnio stale zamieszkiwał w P. (dowód- odpis skrócony aktu zgonu k. 15, zapewnienie spadkowe k. 60).

Spadkodawca w dacie śmierci był wdowcem (dowód- odpis skrócony aktu zgonu k. 15, zapewnienie spadkowe k. 60).

J. S. (1) miał dwoje dzieci: A. S. (1) i K. S. (dowód- odpis skrócony aktu urodzenia A. S. (1) k. 9, odpis skrócony aktu małżeństwa A. S. (1) k. 10, odpis skrócony aktu urodzenia K. S. k. 11, zapewnienie spadkowe k. 60).

K. S. zmarł w dniu 20 listopada 2006 r. (dowód- odpis skrócony aktu zgonu K. S. k. 12, zapewnienie spadkowe k. 60).

Spadek po K. S. nabyły z mocy ustawy żona J. S. (2) i córka J. K. w 1/2 części każda z nich (dowód- akt poświadczenia dziedziczenia k. 67- 68).

Spadkodawca nie miał dzieci przysposobionych ani pozamałżeńskich. Żaden ze spadkobierców ustawowych nie zrzekł się dziedziczenia, nie odrzucił spadku ani nie został uznany za niegodnego dziedziczenia (dowód- zapewnienie spadkowe k. 60).

J. S. (1) sporządził pisma zatytułowane „akt darowizny mieszkania”, w których oświadczył, iż nabyty przez niego lokal mieszkalny w W. przy ul. (...) przekazuje aktem darowizny córce A. S. (1) (dowód- pismo „akt darowizny mieszkania” k. 17, 70, zeznania wnioskodawczyni A. S. (1) k. 60- 62, 81, 216- 217, zeznania świadka E. S. k. 126- 127, zeznania świadka J. Ś. (1) k. 127- 128).

Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd oparł się na ww. dokumentach zgromadzonych w niniejszej sprawie, którym w pełni dał wiarę, a których autentyczność i wiarygodność nie była kwestionowana przez strony. Nie mniej istotnym okazał się dowód z zapewnienia spadkowego złożonego w trybie art. 671 kpc przez wnioskodawczynię A. S. (1).

Walorem wiarygodności Sąd obdarzył zeznania wnioskodawczyni A. S. (1), zeznania świadka E. S., zeznania świadka J. Ś. (1) oraz zeznania uczestniczek J. S. (2) i J. K..

Nieprzydatna okazała się opinia biegłego z zakresu kryminalistycznych badań pisma ręcznego i podpisów J. Ś. (2) na okoliczność ustalenia czy pisma zatytułowane „akt darowizny mieszkania” zostały sporządzone przez J. S. (1) albowiem Sąd uznał, iż pisma te nie stanowią testamentu.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 922 § 1 kc prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej. Spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy (art. 924 kc), a spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku (art. 925 kc).

Powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, dziedziczenie ustawowe co do części spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy którakolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku, nie chce lub nie może być spadkobiercą (art. 926 § 1, 2 i 3 kc).

Oznacza to, że w polskim prawie spadkowym obowiązuje zasada swobody testowania, a więc swobodnej możliwości dysponowania swoim majątkiem na wypadek śmierci. Spadkodawca może zatem swobodnie decydować, komu po jego śmierci ma przyspaść jego majątek z tym, że swoją wolę w tym zakresie może wyrazić tylko w testamencie (art. 941 kc). Z uwagi na to, że ustalenie, jaka była ostatnia wola zmarłego, może być trudne, a wyniki takich ustaleń niepewne, przepisy przewidują szczególne wymogi co do formy testamentu. Testament może być sporządzony przede wszystkim w formie notarialnej (art. 950 kc), własnoręcznej (art. 949 § 1 kc) lub ustnie w obecności dwóch świadków przed przewodniczącym zarządu jednostki samorządu terytorialnego, sekretarzem powiatu albo gminy lub kierownikiem urzędu stanu cywilnego (art. 951 § 1 kc). Art. 952 § 1 kc przewiduje także szczególną formę testamentu. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy albo jeżeli wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, spadkodawca może oświadczyć ostatnią wolę ustnie przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków.

Jedynym ograniczeniem jest to, by treść testamentu nie pozostawała w sprzeczności z przepisami ustawy, nie prowadziła do obejścia prawa bądź pozostawała w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

Testament jest czynnością prawną wysoce sformalizowaną. Ustawa ściśle określa wymogi formalne sporządzenia testamentu w określonej formie, przy czym przepisy dotyczące formy testamentu mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Testament musi być ważnie sporządzony, a więc musi spełniać wszelkie wymogi ważności czynności prawnej (art. 58 k.c.) oraz wymogi ustalone w przepisach prawa spadkowego. Stąd też przy ocenie ważności testamentu należy wziąć pod uwagę przepisy dotyczące zdolności testowania (art. 944 k.c.), wad oświadczenia woli

przy testamentie (art. 945 k.c.), formy testamentu (art. 949-958 k.c.), treści testamentu (na przykład art. 962 zdanie pierwsze, art. 964, 923 § 1 zdanie drugie k.c.), formy rozrządzenia (art. 981 i n. k.c.). Nieważność testamentu, w którym ustanowiono spadkobiercę, rodzi najdalej idące skutki prawne, zmienia porządek dziedziczenia po zmarłym.

Testament jako jednostronna czynność prawna mortis causa (na wypadek śmierci) podlega pewnym rygorom. Przede wszystkim wymagane jest, aby testator będący osobą fizyczną działał cum animo testandi, a więc z wolą i świadomością, że czynność jego jest czynnością na wypadek śmierci. Z treści testamentu musi jednoznacznie wynikać wola testowania (animus testandi); jej brak powoduje, że oświadczenie woli nie może być uznane za testament. Wola testowania oznacza, że składający oświadczenie woli ma świadomość, iż sporządza testament o określonej treści. Ważne jest jedynie istnienie woli testowania, rozumianej jako wola rozrządzenia majątkiem na wypadek śmierci w drodze testamentu. Treścią oświadczenia woli testatora zawartego w testamencie jest rozrządzenie majątkiem na wypadek śmierci. Użyty w ustawie termin "rozrządzenie" jednoznacznie wskazuje, że dane oświadczenie woli nie wywołuje skutku rozporządzającego. Skutki prawne związane z rozrządzeniami testamentowymi powstaną dopiero z chwilą śmierci testatora, bowiem najwcześniej dopiero w tej chwili rozrządzenie może wywołać skutek rozporządzający w tym sensie, że osoby powołane w testamencie do dziedziczenia nabywają spadek jako spadkobiercy testamentowi.

Terminem tym można określić także dokument, w którym zawarte są rozrządzenia testatora, przy czym dokument ten nie jest uznawany za rzecz. Testamentem w znaczeniu dokumentu jest tylko oryginał testamentu czy wypis aktu notarialnego. Wszelkie kopie czy odpisy, nawet sporządzone przez testatora, nie mogą być uznane za testament. W zasadzie też tylko oryginał dokumentu może być uznany za dowód dokonania czynności prawnej. Odrębnym jednak zagadnieniem jest kwestia dopuszczalności przeprowadzenia dowodów i ich rodzaju w razie zniszczenia lub zaginięcia oryginału testamentu. W pewnych przypadkach mogą jednak powstać wątpliwości co do charakteru dokumentu sporządzonego przez osobę zmarłą. Należy zgodzić się, że ustalenie, czy dokument został sporządzony przez spadkodawcę z wolą nadania mu charakteru testamentu, balansuje na granicy ustaleń faktycznych i wniosków prawnych. Do sfery ustaleń faktycznych zaliczyć należy sprecyzowanie formy i treści dokumentu oraz okoliczności jego powstania.

Z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w tytule niniejszym umowa o spadek po osobie żyjącej jest nieważna (art. 1047 kc). Inne sposoby rozrządzenia spadkiem, np. w drodze umowy dziedziczenia czy darowizny na wypadek śmierci należy uznać za niedopuszczalne. Treść art. 941 i 1047 k.c. uzasadnia przyjęcie zasady numerus clausus czynności prawnych mortis causa.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy należy wskazać, iż niewątpliwie spadkodawca J. S. (1) miał wolę przekazania lokalu mieszkalnego położonego w W. przy ul. (...) na rzecz wnioskodawczyni, jednakże postępowanie dowodowe wykazało, iż nie był to testament, lecz umowa darowizny, choć sporządzona w niewłaściwej formie. Trzeba nadto podkreślić, iż czynność spadkodawcy nie wywołała skutków prawnych, jakie wywołuje testament. Zeznania świadka J. Ś. (1) o treści: „pokazywał mi odręcznie pisane pismo, w którym przekazał majątek swojej córce. Jasno wyrażał się, że to jest takie prawo niepisane, że to dziecko, które opiekuje się rodzicem ma zapisany majątek. Dziwię się, że w końcu nie sporządził testamentu” utwierdziły Sąd w przekonaniu, iż sporządzone pismo nie było testamentem. Również zeznania wnioskodawczyni o treści: „ (...) ojciec pisał pisma, że przekazuje mieszkanie mnie. Często je pisał. Po jego śmierci wszystkie te pisma razem z innymi niepotrzebnymi rzeczami, wyrzuciłam. Zostawiłam dwa z nich, a pan mecenas przedstawił jedno z nich, które wydawało się najbardziej czytelne.” przekonały Sąd, iż pisma zatytułowanego „akt darowizny mieszkania” nie można uznać za testament. Wnioskodawczyni przyznała, że ojciec pisał pisma, ale część z nich wnioskodawczyni wyrzuciła nie dając Sądowi możliwości ich oceny, czy którekolwiek z nich rzeczywiście spełnia wymogi formalne testamentu własnoręcznego.

Dalej należy wskazać, iż po wnikliwym przeanalizowaniu zgromadzonego materiału dowodowego Sąd doszedł do przekonania, iż dokument: „akt darowizny mieszkania” nie został sporządzony przez spadkodawcę J. S. (1) z wolą nadania mu charakteru testamentu albowiem nie sposób ustalić, iż spadkodawca działał z wolą i świadomością dokonywania czynności prawnej na wypadek śmierci.

Wola testowania (animus testandi) to kwestia woli i świadomości dokonywania czynności prawnej na wypadek śmierci, a nie użycia w testamencie określonych wyrażań, np. "testament", "ostatnia wola", itp., aczkolwiek wyrażeniami tymi najczęściej posługują się testatorzy. Testator musi obejmować swoją świadomością fakt regulowania losów majątku na czas po swojej śmierci. O woli testowania może świadczyć zarówno sama treść oświadczenia woli i użyte do jej wyrażenia sformułowania, jak również okoliczności złożenia tego oświadczenia. W myśl art. 948 kc oświadczenie to należy przy tym, tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy (z uzas. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1997 r. II CKN 542/97).

Zatem należy stwierdzić, iż J. S. (1) sporządzając dokument: „akt darowizny mieszkania” nie uczynił tego w okolicznościach złożenia oświadczenia woli na wypadek śmierci. Gdyby te okoliczności miały miejsce i zostałyby potwierdzone chociażby zeznaniami świadków, to niezależnie od użytych sformułowań w ww. dokumencie, takich jak „darowizna”, można by go było uznać za rozrządzenie majątkiem na wypadek śmierci. Należy dodatkowo wskazać, iż dołączone pisma nie zostały opatrzone datą, co nie umożliwiło Sądowi ustalenie kiedy dokument został sporządzony i czy spadkodawca działał z wolą testowania. Wprawdzie dokument ten dowodzi, iż wolą spadkodawcy było, ażeby lokal mieszkalny położony w W. przy ul. (...) został przekazany wnioskodawczyni, ale z pewnością nie było to rozrządzenie na wypadek śmierci, a jedynie darowizna. Zatem gdyby spadkodawca opatrzył ten dokument datą, a dodatkowo okoliczności towarzyszące jego sporządzeniu potwierdziłyby, iż nastąpiło to w chwili pogorszenia jego stanu zdrowia i istniałaby obawa rychłej śmierci, to wówczas można by uznać, iż jest to testament, niezależnie od tego, że został zatytułowany jako akt darowizny mieszkania.

Skoro spadkodawca nie pozostawił testamentu, w niniejszej sprawie zastosowanie znajdą przepisy dotyczące dziedziczenia ustawowego.

Zgodnie z art. 931 § 1 i 2 kc w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przysługiwał, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych.

Krąg spadkobierców ustawowych i kolejność powoływania ich do dziedziczenia określają art. 931- 937 kc. Wprawdzie testamentowy tytuł powołania do dziedziczenia ma pierwszeństwo przed dziedziczeniem z ustawy, jednakże ustawa stanowi najczęstszy tytuł powołania do spadku. Ustalenie kręgu spadkobierców ustawowych opiera się na dorozumianej woli spadkodawcy odnośnie dziedziczenia po nim, jeśli nie pozostawił testamentu, to nie chciał modyfikować zasad dziedziczenia ustawowego. Jeżeli spadek dziedziczą wyłącznie dzieci, to ich udziały w spadku ustala się w częściach równych, podział następuje według liczby dzieci.

Spadkobierca J. S. (1) był wdowcem i miał: córkę A. S. (1) oraz syna K. S., który nie dożył otwarcia spadku, a więc udział spadkowy, który by mu przysługiwał, przypada jego córce, a wnuczce spadkodawcy- J. K. .

W niniejszej sprawie Sąd wydał zgodnie z art. 317 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc w dniu 8 maja 2014 r. postanowienie częściowe w zakresie stwierdzenia nabycia spadku po I. S. (2), dlatego w zakresie stwierdzenia nabycia spadku po J. S. (1) należało wydać postanowienie końcowe.

Z tych wszystkich względów Sąd stwierdził, że spadek po J. S. (1) synu J. i B., zmarłym dnia 30 czerwca 2012 r. w P., ostatnio stale zamieszkałym w P. przy ul. (...), nabyły z mocy ustawy córka A. S. (1) w 1/2 części i wnuczka J. K. w 1/2 części.

O kosztach sądowych Sąd nie orzekł, przyjmując, iż zgodnie z art. 520 § 1 k.p.c., każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie. Sąd nie znalazł również podstaw do zastosowania szczególnych przepisów zawartych w art. 520 § 2 k.p.c. oraz art. 520 § 3 k.p.c.